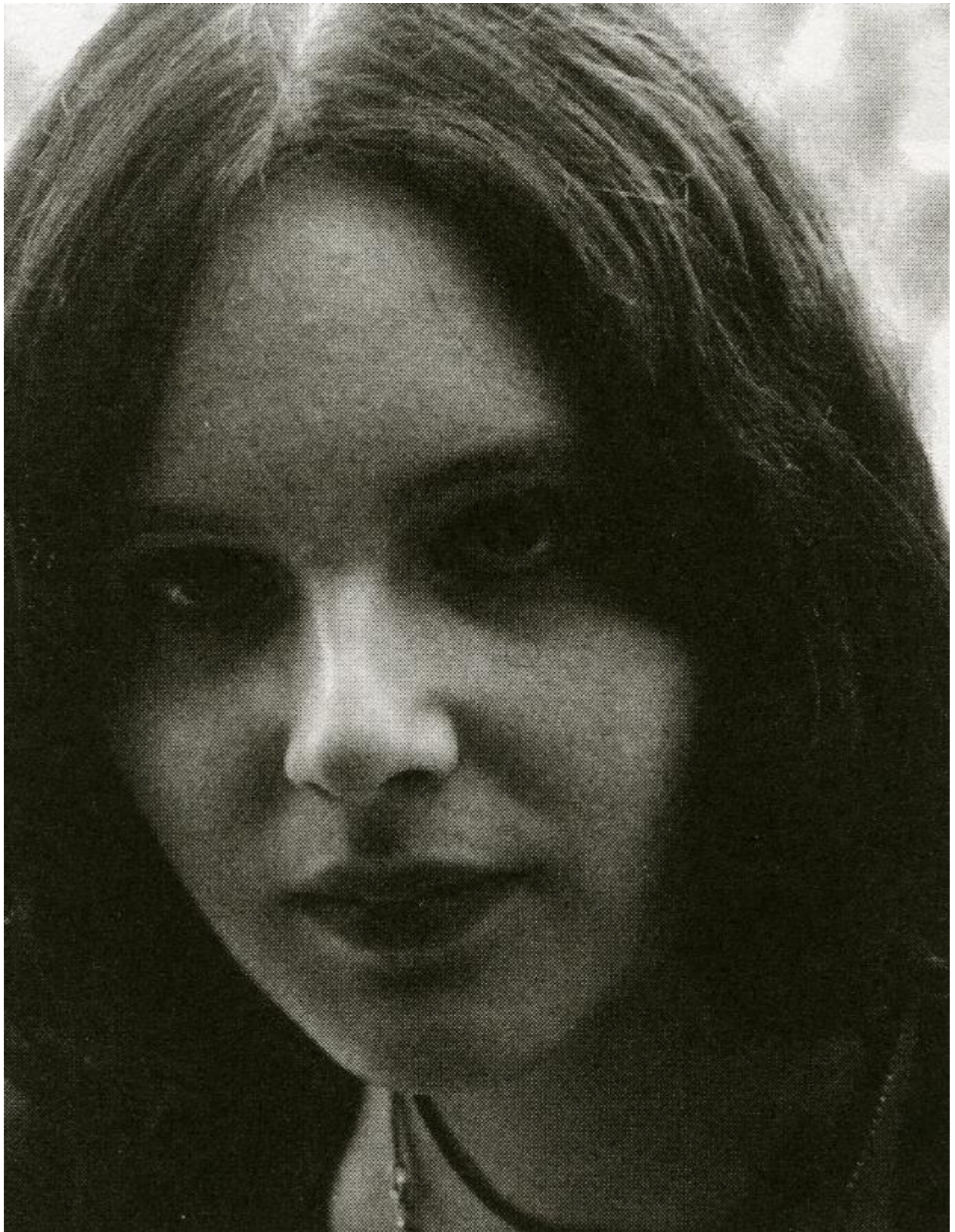

SÉTA EGY VERS KÖRÜL

ÍRTA: [KARAFIÁTH ORSOLYA](#) - 2001-05-01

Karafiáth Orsolya

Sokat gondolkodtam azon, hogyan is tudnám ezt az írást elkezdni, illetve hogy van-e nekem jogom és főleg bátorságom bármit is mondani. Egészen mostanáig úgy éreztem, hogy a megadott témák közül egyiket sem tudom kiválasztani, semelyikhez nincs hozzáfűznivalóm. Pontosabban: amim van, az nagyon, sőt túllontúl is személyes lenne. És ekkor újra a kezem ügyébe került egy számomra nagyon fontos vers. Elég volt újraolvasnom, máris tudtam, hogy ehhez közöm van, ehhez kapcsolódnak érzéseim és gondolataim. Ezeket próbálom most leírni. Nem biztos, hogy úgy sikerül, ahogy szeretném.

A versnek címe nincs, a költőjét pedig **Jaan Kaplinskinek** hívják. (Ő az észt irodalom kitűnő egyénisége, prózát, sőt filozófiai elmélkedéseket is ír, azonkívül újságíróként dolgozik.) E művét **Jávorszky Béla** fordította.

Nagynéném még ismerte őket, én csak nevüket

tudom, s ezt-azt hallomásból róluk: üstfoltozók voltak, ügyvédek, orvosok, ószeresek:
Genss, Michelson, Itzkovisch, Gulkowitsch... Ugyan hová lettek?
Egyikük-másikuk itt pihen még, ebben a temetőkertben,
héber jelekkel telerótt kőlapok alatt. De ők,
akikkel nagynéném a megszállt Tartu utcáin találkozott,
akik sárga csillagot viseltek, s akikkel ő
barátnőinek legnagyobb rémületére elbeszélgetett –
őket szétszórta a szél,
ki itt, ki ott pihen, névtelen sírban, gödörben, árok fenekén,
a világ valamely ismeretlen pontján, hazátlanul, ahogy hazátlanok
voltak életükben is, egyik-másik még most is itt lebeg tán
pernyeként, mert nem volt érkezése hozzá,
hogy leülepedjék. Sokszor jut eszembe, ha fizikus volnék,
biztos a hamut
tanulmányoznám, a napfényben táncoló millió porszemet,
mely belepi szemünket, szánkat, beborítja Grönland jegét,
s leülepedik a könyvek lapjai között. Egyszer talán majd még rátok bukkanok,
Isaak, Mordechai, Saara, Ester, Sulamith,
s ti többiek. Valamilyiketeket épp ma sodorhatta számba a szél,
a részegítő, vad tavaszi szél;
a ti hamvatok pillangózott alá hófehér
almafavirágainkra, nagyapám hajdan volt kertjére, s korán
megőszült hajamra.

Ezt a verset azért szeretem annyira, mert a maga higgadt módján nagyon tisztán mutatja a szenvedést és a büntudatot. Egy olyan ember büntudatát, aki a szó szoros értelmében nem bűnös, mégis úgy érzi, hogy az egész emberiség számadással tartozik a holokauszt miatt.

A nagymamám nagyon szeret a régi időkről mesélni, és egy idő után mindig előkerülnek a háborús történetek is. Soha nem felejttem el, ahogyan a mátészalkai elhurcolásokról beszélt. Aztán rá egy évre társaságban két film kapcsán erről beszélgettünk, mikor az egyik barátom sírni kezdett, és előhozta az ő lengyel nagymamájának emlékeit. Ijesztő hasonlóságot láttam akkor a szemükben, és éreztem magamon is, mikor belegondoltam

abba, hogy ez a fajta fájdalom az egész világon egyforma. A fájdalom és a szégyen; még akkor is, ha a mi nemzedékünk csak filmekből, könyvekből ismerheti az akkori világot.

És ha megismeri, vagy csak egy kicsit is átlát belőle, akkor eleve elutasít minden megkülönböztetést.

Tavaly nyáron én magam is belekeveredtem egy „hasonló ügyletbe”. Egy keszthelyi irodalmi eseményen, hajnali fél öt tájban – állítólag miattam – két férfi összeverekedett. Idáig semmi érdekes nincs a dologban, talán csak annyi, hogy itt nem huszonévesekről volt szó, hanem egy harminc és egy hatvanöt éves emberről. Bár még ez is elintézhető egy kézlegyintéssel, hiszen a részegségnek vannak bizonyos fázisai, amikor a nemek és a korok határai elmosódnak. Ám arra már nem lehet legyinteni, ha eközben az egyik fél vad „büdös-zsidózásba” kezd, mint ahogy jelen esetben történt. (Ezt utólag tagadták.) Hiába a speciális dulakodó-szituáció, hiába az alkoholos befolyásoltság, bizonyos dolgokat nem engedhetünk meg magunknak. Sőt, nem megengedésről van itt szó: ezek a gondolatok meg sem fordulhatnak a fejünkben. Az esetről másnap még beszéltek a társaságban, ám mire hazaértünk, harmadnap már akadtak más témák. Tehát ennyiben is maradt volna az ügy: kellemetlen súrlódás egy konferencián, ha **Eörsi István** nem járja körül egy kicsit a problémát (Mancs, 2000. június 29., *Séta egy incidens körül*. Szerintem okos cikk volt, még ha néha túlzónak éreztem is. A baj ott kezdődött, hogy engem név szerint is említett ez az írás. Mint a verekedés kirobbantója és tanúja – ez így rendben van, semmi vád vagy ferdítés, ám rá kellett jönnöm, hogy hazánk polgárai vagy nem tudnak olvasni, vagy szólátásuk ugyancsak szelektív, ugyanis a cikk megjelenése után izzottak a telefonvonalaim, és dühös hangok átkozódtak a másik oldalon. Hogy miért zsidózok én, hogy többé nem állnak szóba velem, csalódtak stb. A végén már ahhoz is fáradt voltam, hogy azt tanácsoljam, olvassák el még egyszer a szöveget. Elég az, ha valami kapcsán egy név megemlítődik, kész a baj. Kis ügy ez, mégis jellemző és kínos.

Mikor az egyetemet elkezdtem, azt gondoltam, hogy ott az ilyesmi már nem lehet téma, hogy az ún. jobbos csoportok elkerülik ezt az intézményt. De nagyot kellett csalódnom. Közvetlen környezetemben nyíltan folyt a zsidózás, cigányozás, buzizás, komcsizás. Nem tudom eldönteni, vajon ezek az emberek mennyire gondolják át, mit is beszélnek, illetve hogy miért is teszik mindezt. Gyakran jutnak eszembe egyik kedvenc regényemnek, a *Makrának* mondatai: „Ez az állapot később, a zsidózások idején rosszabbodott; feltűnő, idegenszerű külseje miatt attól tartott Makra, hogy egyszer még zsidónak nézi valaki, s félt, hogy nem volna képes védekezni ellene (...) hiába mondaná, hogy nem vagyok zsidó, a szeme közé röhögnének, hazudsz, mondanák, zsidó vagy és kész, s ezért, ha társai zsidóztak, nem mert kedve szerint hallgatni sem, s mértéktartóan bár (nehogy a hangoskodás keverje gyanúba), velük zsidózott maga is.” Talán egészen egyszerűen arról van szó, hogy a különbözőéstől, az átlagtól való eltéréstől rettegnek? Nem tudom.

Nem engedhetjük meg magunknak, hogy ne foglalkozzunk ezekkel a dolgokkal, még akkor sem, ha szerintem megdöbbenően egyszerű minden. Hogy megint Kaplinskit idézzem: „Porból és színekből új lepkék születnek, de minket úgy tesznek a földbe, ahogy törött csontot tesznek gipszbe, hogy összeforrjon.” Ennyi a gyűlölet és a megbocsátás; az emlékezés, a felejtés.